

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 242/19

KLAGER: Harald N. Røstvik
PUBLIKASJON: Arkitektur N
PUBLISERINGSDATO: Utgave 4/2019, 5/2019
STOFFOMRÅDE: Diverse
SJANGER: Mening
SØKERSTIKKORD: Redaktøransvar, kildekritikk og kontroll av opplysninger, premiss, sitering, bildebruk, rette feil, samtidig imøtegåelse, tilsvar/polemisk hale
REGISTRERT: 05.11.2019
BEHANDLET I PFU: 25.03.2020
BEHANDLINGSTID: 140 dager
KLAGEGRUPPE: Privatperson
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVPL.:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER:

SAMMENDRAG:

Arkitektur N publiserte i sin utgave 04-2019 et essay skrevet av stipendiat Eirik Arff Gulseth Bøhn ved Institutt for form, teori og historie ved Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo (AHO). Essayet omhandler tilbakeflyttingen og rekonstruksjonen av filosofen Ludwig Wittgensteins skrivehus i Skjolden. I tillegg til å fortelle litt om bakgrunnen til huset og prosjektet, formidlet essayisten et kritisk blikk på resultatet av gjenreisingen.

Det kom frem at det er en stiftelse, Stiftinga Wittgenstein i Skjolden opprettet i 2014, som har hatt ideen til rekonstruksjonen.

I essayet ble det også henvist til blant andre Harald Røstvik, professor ved Institutt for sikkerhet, økonomi og planlegging ved Universitetet i Stavanger, og at han har vært engasjert i prosjektet. Det ble sitert fra en [artikkel](#) skrevet av Røstvik, publisert i Teknisk Ukeblad i 2016. Det kom også frem at Røstvik var involvert i et prosjekt kalt *One Life: Three Universities* (se vedlegg for mer om dette).

Essayisten avsluttet med et temmelig negativt syn på resultatet av rekonstruksjonen:

«Inntil videre er det vanskelig å unnsnippe opplevelsen av at Skjolden hadde et monument, og fikk bygget en bokstavelig replika. Til slutt er det hele et spørsmål

om forventninger. Skjolden, og Stiftelsen, har fått minnesmerket de lobbyerte for. Den som leter etter Wittgenstein her, vil imidlertid snart oppdage at ingen er hjemme.»

Det fulgte også et kort engelsk sammendrag etter essayet. Her sto det blant annet:

«This is not just a failed project, writes Bøhn, it also erases the existing monument that the ruins of the original structure represented. (...))»

I påfølgende utgave av Arkitektur N, nr. 5/2020, ble det publisert et innlegg skrevet av Røstvik. Han kritiserte både innholdet i essayet og arbeidsmetoden i forkant av publiseringen. Tittelen på tilsvaret var «**Filosofen Ludwig Wittgensteins skrivehus i Skjolden – Stofftyveri og usaklighet?**».

I direkte tilknytning til Røstviks kritikk publiserte Arkitektur N et svar fra redaktøren, der han avviste at det handlet om stofftyveri og usakligheter.

KLAGEN:

Klager er arkitekt og professor og har vært engasjer i tilbakeflyttingen av Wittgensteins skrivehus i Skjolden. Han opplyser å ha sendt materiale om saken til Arkitektur N, som «aksepterte saken, men refuserte teksten og bildene». Klager skriver: «Jeg trakk saken, men Redaktøren nektet å etterkomme dette og behandlet i stedet det hele som et tips.» Det er blant annet håndteringen og prosessen knyttet til dette klager reagerer på (se vedlegg for korrespondansen). Klager opplyser også at han «var redd for at bruk av materialet mitt/ideen ville redusere min mulighet til å få andre arkitekturtidsskrift interessert».

Klager opplyser at han opplevde seg «tvunget» til å samarbeide med skribenten som ble satt på saken. Han forklarer at vedkommende fikk tilsendt hans tekst og materiale, og: «Vi avtalte videre prosedyre (møte, telefonsamtale, sitatsjekk osv). Deretter ble det taust. Til tross for purringer fikk jeg aldri mer kontakt med Bøhn [essayisten], men redaktøren forsikret meg om at jeg ikke var sitert. Når essayet til Bøhn kom på trykk var jeg sitert med navns nevne 10 ganger (...) Jeg var skrevet inn i forhold jeg ikke hadde noe med og ut av de jeg var ansvarlig for. Hele saken ble "maltraktert", til tross for at den i stor grad bygget på og hentet informasjon om prosjektet som det kunne arbeides videre med, ut fra mitt *upubliserte* essay.» (Klager henviser til vedlegg 7-9, sekr. anm.) Klager skriver at han opplever det hele som «*stofftyveri og usaklighet*», og han reagerer også på manglende kildehenvisninger i det publiserte. Dessuten reagerer han på bruken av artikkelen i TU fra mai 2016.

Klager anfører: «Spørsmålet er om Redaktør Brochmann har sviktet sitt etiske ansvar i forhold til normal omgang med kilder og i forhold til Vær Varsom Plakaten ved å begå et slags 'stofftyveri' og bivåne avskjæring av normal kontakt mellom meg som sentral kilde og skribenten?»

Slik klager ser det, er essayet dessuten polemisk og kritiserer ham for flere forhold han ikke har vært ansvarlig for. Han mener skribenten plasserer ham «*uproporsjonalt sentralt* i prosjektet ved å nevne navnet [hans] 10-11 ganger og i negative sammenhenger». Klager skriver: «Jeg blir knyttet tett opp mot prosjektets svake sider og i et negativt lys. De feil og mangler ved Bøhns essay som har ledet til dette kunne lett vært luket ut ved normal kontakt

mellom redaktøren, skribenten og jeg.» Etter klagers mening har skribenten også klippet og limt fra hans uttalelser i TU-artikkelen fra 2016 på en måte som ikke er dekkende for meningsinnholdet.

Klager stiller spørsmål ved hvorfor han er blitt skyteskive, og ikke «styrets fem medlemmer som jo var ansvarlige eller andre støttespillere». Klager anfører at han bare drev et «sideprosjekt med tre universiteter», noe han bemerker at ikke er omtalt i essayet. Klager innvender blant annet: «Bøhns innlegg kritiserer meg som akademiker for at huset bare ble flyttet, uten å utrede alternativer, som å beholde tomten som minnesmerke og la materialene vises på andre måter (...) Styrets valg var gjort før jeg kom inn i bildet. (...) Faktum er at byggherren bare ville flytte et hus fra A til B. Likevel tillegger Bøhn meg som akademiker nærmest ansvaret for at alternativene ikke ble utredet. Men jeg var faktisk den eneste som, via *One Life – Three Universities* prosjektet (se vedlagte flyer) som, gjennom hele prosessen fra 2014 belyste alternativene (...)»

Klager mener artikkelen har påført hans renommé skade, og påpeker: «Engelsksammendraget er ekstra problematisk fordi det går enda lenger enn det er dekning for i den norske teksten. Alle leserne kan se mitt navn som går gjennom hele den norske teksten og koble det mot den harde engelske konklusjonen om "failed project", noe som det som nevnt ikke er dekning for i den norske teksten.»

Etter klagers mening er han dessuten blitt nektet samtidig imøtegåelse, og han viser til at han måtte vente med å svare til neste utgave av Arkitektur N, det vil si i over to måneder. Klager reagerer også på håndteringen i denne sammenheng: «Når jeg så ble innvilget inntil 6 000 tegn m mellomrom som tilsvar forsøkte redaktøren å flytte tilsvaret mitt over til *en annen plattform*, et annet tidsskrift [Arkitektnytt]. Han kontaktet en annen redaktør *uten å først ha forespurt meg* om det var greit. Brochmanns [redaktørens] argumentasjon var at det ble for lenge (for ham!) å vente i to måneder på å svare på mitt tilsvare – som jo allerede hadde måttet vente i to måneder. Da han i ettertid nevnte dette protesterte jeg heftig og tilsvaret mitt ble til sist trykket på den opprinnelige plattformen. Der hang redaktøren på en *redaksjonell polemisk replikk (hale)* (BILAG 12A).»

Klager karakteriserer flere forhold i saken som «usakligheter». Han viser blant annet til at redaktøren i sitt avslag av klagers tekst skrev at «*selv de flinkeste arkitektene får ikke skrive om egne hus*». Klager anfører at det her ikke var snakk om noe «' eget hus' (design) i vanlig forstand», samt at redaktøren i samme utgave (04-2019) tillater at andre arkitekter «skriver tolv sider (s 15-27) om *deres eget* prosjekt – rehabiliteringen av et Sørlandshus». Klager tilføyer at en av disse, som også jobber på samme institutt som essayisten, fikk levere bilder til essayet. Klager mener prosjektene har likheter, men er forskjellsbehandlet.

Klager har vist til flere punkter i Vær Varsom-plakaten, men anfører også at han «adresserer noen forhold (...) som ikke så lett lar seg plassere» opp mot VVP. Han anmoder derfor: «Dersom det er mulig – bes følgende PFU om å bruke sitt skjønn og sin erfaring for å plassere klagen på rett sted (...)» Slik klager ser det, er det en mangel i VVP knyttet til «beskyttelse for den som sender en sak (*intellectual property*) til en publikasjon». Klager forklarer: «Jeg opplever saken slik at jeg ikke har hatt slik beskyttelse og at det er fritt fram for en redaktør å 'stjele'/'låne' ideer og kopiere forslag til artikler i innsendt tekst, ved å behandle innsendt stoff som et vanlig *tips*.»

Han skriver også: «Spørsmål som avtalebrudd, rett til sitatsjekk, samtidig [imøtegåelse], tilsvaretsrett og plattform og bruk av hale bes vurdert (...)»

Klager viser til følgende VVP-punkter (se s.7–10 i klagen for gjennomgang av punktene):

- 2.1, om redaktøransvaret
- 3.2, om kildekritikk og kontroll av opplysninger
- 3.3, om klargjøring av premiss og sitatsjekk
- 3.4, om kildevern
- 3.5, om opplysninger gitt i fortrolighet
- 3.6, om utlevering av upublisert materiale
- 3.7, om gjengivelse av uttalelser
- 4.4, om dekning i stoffet og å oppgi kilde når opplysninger er hentet fra andre medier
- 4.12, om aktsomhet ved bruk av bilder
- 4.13, om retting av feil
- 4.14, om rett på samtidig imøtegåelse
- 4.15, om tilsvarensretten og polemisk replikk

FORSØK PÅ MINNELIG LØSNING:

Partene har vært i kontakt med sikte på å løse saken i minnelighet, uten at dette har ført fram.

TILSVARSRUNDEN:

Arkitektur N avviser brudd på god presseskikk. Slik redaktøren av tidsskriftet ser det, handler klagen i hovedsak om følgende to forhold:

«1) Refusjonen av Røstviks tekst, hans påståtte mulighet om 'å trekke saken' samt hans senere rolle som kilde i saken.

2) Den beskrivelsen som foreligger av prosjektet i Bøhns artikkel.»

Hva gjelder punkt 1, mener Arkitektur Ns redaktør at klager ikke hadde anledning til å diktere om redaksjonen skulle omtale prosjektet eller ei, «like lite som en regissør eller forfatter kan nekte en kritiker å omtale en film eller en bok». Redaktøren påpeker dessuten at verken klagers tekst eller bilder ble brukt i det publiserte.

Redaktøren skriver: «Kort sagt valgte Bøhn å bruke Røstvik som en alminnelig kilde, noe jeg synes var helt rimelig basert på kommunikasjonen frem til da. Deretter ender Bøhn opp med å skrive en sak der han bevisst unngår referanser til materiale vi har fått fra Røstvik eller sitater fra ham utover det som er allment tilgjengelig gjennom andre kilder. Røstvik ønsker innsyn, noe han ikke får underveis, siden han ikke har sitater eller annet form for eierskap til teksten.» Hva gjelder sitatene klager reagerer på, understreker redaktøren at klager altså ikke er sitert som et intervjuobjekt: «[A]lle direkte sitater er hentet fra offentlige publikasjoner som ikke utløser noen form for tilsvarensrett.»

Slik redaktøren ser det, måtte deres skribent også kunne avgjøre at det ikke ble noe intervju. Redaktøren anfører: «Det er hans frihet å gjøre saken slik han synes det er hensiktsmessig i møte med materialet. Som journalist i D2 og Morgenbladet har jeg svært mange ganger opplevd at intervjuer klippes ut av saker, eller som her, ikke blir utført, selv om det på et tidligere tidspunkt ble ansett som et alternativ. Det er ikke noe avvik fra normale prosedyrer

her.»

Redaktøren opplyser for øvrig om grunnlaget for det publiserte: «På bakgrunn av en befaring, omfattende faglig kompetanse og grundig research har Bøhn skrevet en ordinær kritikk av et byggeprosjekt. Det er ikke en akademisk artikkel, og føyer seg inn i en lang rekke anmeldelser vi trykker i samme format.» «Det er følgelig umulig å se at Røstvik skulle ha noe eierskap til hvordan artikkelen utformes eller skal kunne fremme krav om hvordan hans rolle fremstilles, all den tid artikkelen er basert på skriftlige kilder og adekvat research. Vi respekterer uenighet hva inngår [sic] angår, og ser at dette er håndtert på normalt vis med tilsvaret i bladet.»

For øvrig tilføyer redaktøren at tidsskriftet aldri ba om å få noe tilsendt fra klager. Redaktøren mener imidlertid det var naturlig å lese teksten da klager sendte denne. «Da Røstvik var klar på at han ville trekke seg fra prosjektet, avstod vi fra å bruke bilder eller utdrag fra teksten», skriver redaktøren.

Slik redaktøren ser det, er også kritikken som er publisert «saklig og faglig fundert». Redaktøren forklarer dessuten hvorfor kritikken ble rettet mot klager: «Skribenten vurderte det dithen at [klagers] rolle i prosjektet var av en betydning som forsvarte en slik vurdering, mer enn nevnte kulturpersonligheter som bare har hatt en mer indirekte befattning med prosjektet.» Det vises blant annet til en artikkel publisert av Universitetet i Stavanger, og at skribentens øvrige research også viste at klager var sentral.

For øvrig leser redaktøren klager slik at han «opplever teksten som insinuerende uten at den egentlig er det». Redaktøren kan heller ikke se at klager er blitt holdt ansvarlig for noe han ikke har vært involvert i.

Hva gjelder tilsvaret klager fikk på trykk, forklarer redaktøren at dette kom «uforkortet og uten andre føringer enn et krav [på] lengde av tekst som publiseres i neste utgave». Ifølge redaktøren er dette i tråd med normal prosedyre.

Redaktøren forklarer også hvorfor hans tilsvaret ble publisert samtidig: «Jeg hekter på mitt svar, siden en publiseringstakt på et nummer annenhver måned gjør ventetiden for lang til at man kan forvente at lesere husker saken det angår.»

Redaktøren opplyser imidlertid at det er «svært sjelden Arkitektur N trykker leserinnlegg og tilsvaret, siden vi ikke publiserer jevnlig på nettsidene våre. Vanligvis ønsker debattanter å publisere tekst i vårt søstertidsskrift Arkitektnytt der man har en aktiv debattsider på nett. Da Røstvik ønsket å publisere tilsvaret i Arkitektur N, gjorde vi det.»

Når det gjelder klagers henvisning til «usakligheter», som at andre fikk omtale eget prosjekt i den aktuelle utgaven av Arkitektur N, forklarer redaktøren at dette skjer «unntaksvis»: «Eksemplet Røstvik refererer til er ett av to tilfeller ilt. de siste to årene dette har skjedd. Og det ligger en helt ordinær redaksjonell vurdering bak disse valgene. Men i all hovedsak er altså den behandlingen Røstvik har fått normen i Arkitektur N.»

Ifølge Arkitektur Ns redaktør har klager gitt et ufullstendig bilde av kontakten mellom partene. Det vises til vedlagte korrespondanse. Slik redaktøren ser det, viser denne blant annet at klager aldri ble gitt lovnader om noe forpliktene samarbeid om saken fra skribentens side.

Avslutningsvis skriver redaktøren: «Fra første runde med henvendelser har dette vært en usedvanlig sak for Arkitektur N. (...) Etter tidligere å ha arbeidet som redaktør i Arkitektnytt og Billedkunst i tillegg til Arkitektur N har jeg aldri opplevd noen tilsvarende sak. Men min opplevelse er at alle forsøk på å opprettholde normal saklighet og en høflig tone i denne saken konsekvent har blitt møtt med det motsatte. Dette var en lite inspirerende artikkel å arbeide frem, men vurderingen var at innholdet – Wittgensteins hus – var viktigere enn den motstanden vi opplevde fra klager. Kort sagt var vurderingen av å gå videre med dette, som alt annet i denne saken, en pressefaglig vurdering. Ved å klage oss inn for ikke mindre enn tretten punkter under VVP opplever jeg dette som en bredt anlagt mishagsytring mer enn en saklig kritikk. Noe som føyer seg pent inn i den korrespondansen som ligger forut for denne saken. Og jeg håper og tror PFU vil se saken på samme måte, slik at vi omsider kan få avsluttet dette.»

Klager oppfatter det slik at Arkitektur Ns redaktør fremdeles definerer teksten han sendte som et tips, noe klager avviser på det sterkeste. Videre viser klager til at skribenten skrev i en epost til ham at «teksten kastet et uvurderlig lys over prosessen og prosjektet», og klager finner det derfor uforståelig «at Bøhn etter dette og etter å ha invitert til møte i Oslo og telefonsamtale bryter all kontakt».

Utover det som er anført i opprinnelig klage, innvender klager at Arkitektur N har blandet sammen to prosjekter: prosjektet klager initierte og ledet, Universitetsprosjektet *One life – three univerities*, og hovedprosjektet, som handler om å flytte og gjenoppbygge. Klager skriver: «[Universitetsprosjektet] omhandlet (...) bruk av studenter til å analysere prosjektets mange fasetter og å delta i gjenoppbyggingen etter anvisning fra byggmesteren på stedet der det passet.» «Hovedprosjektet – bestod av initiativ og avgjørelser om å flytte og gjenoppbygge på den originale tomten, finanseringen av dette og bemanningen med engasjement av byggmester og alle andre økonomiske disposisjoner, skilting, interiør osv osv. Dette var styrt av Styret i Stiftinga Wittgenstein.» Klager påpeker at han ikke satt i styret eller deltok i sistnevnte oppgaver, og at Arkitektur Ns redaktør og skribent her altså har misforstått. Slik klager ser det, kunne dette vært unngått om han hadde vært kontaktet.

For øvrig oppfatter klager det slik at redaktøren finner hans kritikk belastende. Klager påpeker at det må en redaktør tåle. Han tilføyer: «Redaktøren må også tåle at saken løftes til lederen for NAL som eier bladet men som ikke har noen som helst redaksjonell innflytelse. Eierne har, vil jeg tro, godt av å være orientert om hva medlemmene tenker, selv om han ikke kan gripe inn. Slik kommunikasjon med eieren med Redaktøren i kopi må tolereres.»

Arkitektur N «registrerer» at klager ikke imøtegår saksforløpet slik det er lagt frem av tidsskriftet; at klager sendte materialet uten forutgående forespørsel, at dette ikke ble brukt til noe i det publiserte, og at redaksjonens «forespørsel om å involvere [klager] som intervjuobjekt ble besvart med total stillhet og aldri fulgt opp av [klager] i forhold til redaksjonen». Arkitektur Ns redaktør tilføyer: «Videre korrespondanse mellom artikkelforfatter Bøhn og Røstvik foregikk uten at redaksjonen var koblet på. Senere oversendt korrespondanse viser imidlertid at det aldri ble inngått noen avtale mellom disse partene.»

Slik redaktøren ser det, handler det publiserte om «en ordinær prosjektkritikk der alle alminnelige standarder for denne typen tekst er fulgt på ordinært vis, uten bruk av direkte

sitater fra noen aktører». Det gjentas at klager fikk et uforkortet tilsvare på trykk i første påfølgende utgave.

Hva gjelder de øvrige momentene, anfører redaktøren: «Røstviks gjentatte og ubegrunnede påstander om kameraderi, tyveri av stoff og den generelle tiltaleformen i tidl. vedlagte eposter undergraver klagers troverdighet ytterligere ved å demonstrere en sviktende forståelse av hvordan fagpressen fungerer. (...) **Det er ingen løftebrudd, feilsiteringer, nekting av tilsvare eller stofftyveri i denne saken.**»

Klager kom etter avsluttet tilsvarende med en kort presisering, som sekretariatet har akseptert at inngår i saksdokumentene. Klager reagerer på at Arkitektur Ns redaktør fremmer sju påstander om at han ikke har tilbakevist flere av forholdene fremlagt i redaksjonens tilsvare. Klager skriver: «Jeg mener imidlertid at alle disse er tydelig bestridt i det materialet dere har mottatt fra meg og håper det kommer klart frem. Pkt 5 er imidlertid korrekt; jeg fikk publisere tilsvare uavkortet men Arkitektur N forsøkte først å flytte tilsvaret bort til en annen plattform noe jeg etter kamp fikk forhindret. Deretter ble tilsvaret utstyrt med polemisk replikk (hale).»